

Uuden ajan murros 1400–1700

- Humanismi ja antiikin ihannointi
- Kirkko menettää otteensa
- Tieteen vallankumous
- Itsevaltiuden aikakausi

Renessanssi 1350–1550

- Renessanssi = uudelleen syntyminen
 - Käsitteellä tarkoitettiin antiikin ajan kulttuurin ja ajattelun uudelleen syntymistä.
 - Harrastettiin antiikin ajan kulttuuria ja ihailtiin sen saavutuksia
 - Syntyi Italiassa 1300-luvulla
 - Ihmiset elivät antiikin jäännösten keskellä ja tajusivat kuinka rikas ja toisenlainen kulttuuri oli ollut
- Alkoi humanismina eli kiinnostuksena antiikin kieliiin ja kirjallisuuteen
 - Ei tyydytty toistamaan vanhaa, vaan haluttiin itse perehtyä antiikin teksteihin
 - Humanistinen ajattelu vastavoima keskiajan kirkon kahlitsemalle ajattelulle
- Renessanssi on yksi keskiajan ja uuden ajan murroskohdista
- Renessanssin ihminen arvosti maallista elämää
- Porvaristo (kauppiaat, pankkiirit) suosivat renessanssi taiteilijoita ja tutkijoita
- Millainen oli renessanssin ihmishanne?
 - Älyllisesti uudistunut, itsenäinen ja yksilöllinen
 - Ihmisellä oli oma tahto ja järki
 - Pyrkii kuuluisuuteen ja voittamaan luonnon asettamia rajoja
- Kansankielinen kirjallisuus lisääntyi renessanssin ajalla
- Esim. Shakespeare
- Teatteri antiikin tasolle
- Taide ja arkkitehtuuri
- Taiteen lähtökohdaksi antiikin Kreikan taidekäsitteet: taide oli todellisuuden kuvaamista
- Antiikista henkilöiden ja vaatteiden kuvaus sekä mytologiset aiheet, rakennukset ja pylvää

Uskonpuhdistus

- Katolisen kirkon heikentyminen
 - Paavin vallan heikentyminen ja kuninkaiden vallan kasvu 1300-luvulla
 - Kirkon taloudellisen edun tavoittelu (Pietarin kirkon rakentaminen)
 - Verot ja maksut
 - Anekauppa: syntien anteeksiantaminen
 - Kirkon maallistuminen
- kirkon oppien arvosteleminen
 - Humanismi ja renessanssi

- Protestanttien kirkkojen synty
 - Martti Luther kyseenalaisti katolisen kirkon opit
 - Arvosteli teeseillään erityisesti anekapua ja kirkon mädännäisyyttä
 - Vaatimus yksilön omakohtaisesta kristillisyydestä
 - Kirjapainotaito levitti ajatukset tehokkaasti
 - Luther kirkon kiroukseen
 - Tavoitteena oli uudistaa – ei hajottaa
- 1555 uskonrauha: ruhtinaat päättivät mitä uskontoa omalla hallintoalueella noudatetaan
 - 1550–1648 uskonotien aikakausi: Pohjois-Euroopasta protestanttinen
 - Luterilaisuus Saksaan ja Pohjoismaihin
 - Ranskassa Hugenotit (Jean Calvin)
 - Englannissa anglikaaninen kirkko
 - Hallitsijoilla myös omaneduntavoittelua (Kustaa Vaasa)
- Katolisen kirkon vastauskonpuhdistus
 - Inkvisitio ja jesuiittajärjestö
 - Suvaitsemattomuuden kasvu
 - Noitavainot
- Löytöretkien ja uskonpuhdistuksen myötä maailmankuvan muutos
- Kristikunta-käsite hajosi Eurooppa-käsitteeksi

ITSEVALTIUS

- hallitsijoiden valta kasvoi:
 - Löytöretkien
 - Uskonpuhdistuksen
 - Renessanssin
 - Feodalismien murenemisen myötä
- porvaristo ja virka-aateli tukivat kuninkaan vallan kasvua
- hallitsijasuvusta valtiota ylläpitävä voima
- uskonnolliset ja filosofiset perustelut
 - 1500-luvulla Jean Bodin piti kuninkaan itsevaltiasta asemaa suvereenin oikeusvaltion johtamiselle välttämättömänä
 - filosofi Thomas Hobbes: kuningas oli saanut asemansa yhteiskuntasopimuksen perusteella
- itsevaltiut kehittyi Ranskassa, Preussissa, Venäjällä ja Ruotsissa
- kuningas saattoi hallita ja kerätä verot ilman valtiopäivien tai parlamentin suostumusta
- Ranskassa Ludvig XIII ja Ludvig XIV keskittivät kaiken vallan kuninkaalle kirkon tuella
- kansalaisten velvollisuus palvella kuningasta veronmaksajina, sotilaina ja työvoimana

Miten luonnontieteet kehittyivät 1500- ja 1600-luvuilla?

- Renessanssin aikana ei tyydytty enää olemassa olevan tiedon järjestelyyn uudeksi kokonaisuudeksi, vaan **alettiin todella etsiä uutta tietoa.**
- Keskiajalla syntyneissä yliopistoissa oli helpompi harjoittaa tiedettä kuin aikaisemmin, koska **yliopistot irtautuivat kirkon vaikutuspiiristä.**
- **Kopernikus** (1473–1543) esitti 1500-luvulla uudestaan jo antiikissa esitetyn väitteen, että **maa kiertää aurinkoa.**
- Tiedonhankinnan menetelmiksi tulivat **empirismi (havainnot, kokemukset) ja rationalismi.**
- Englantilainen Francis Bacon (1561–1626) piti kokeellisia eli empiirisiä menetelmiä tärkeinä. Hän hylkäsi keskiaikaisen käsityksen, että kaikki tiedetään jo.
- Galileo Galilei (1564–1642) oli myös empiristi. Kehitteli kaukoputkea, jonka avulla oli entistä helpompi tehdä havaintoja avaruudesta.
- Lääketieteessä italialainen Andreas Vesalius (1514–1564) selvitti ruumiinavauksella ihmisen ruumiin rakennetta. Selvitti verenkiertojärjestelmän merkityksen.
- Ranskalainen Rene Descartes (1596–1650) korosti järkeä tiedon hankinnan menetelmänä = rationalismi.
- Englantilainen Isaac Newton (1642–1727) ratkaisi taivaankappaleiden liikkeiden lainalaisuudet painovoima- eli gravitaatiolailla. Hän loi niin sanotun mekanistisen maailmankuvan.
- Luonnontieteen kehityksen myötä syntyi **tieteellinen maailmankuva.**
- Kirkko vastusti luonnontieteiden kehityksen tuomia uusia ajatuksia, koska ne olivat kirkon opin vastaisia.